

УДК 330.34

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПАРАДИГМИ: РЕТРОСПЕКТИВА І СУЧАСНІСТЬ

Рилад Н. М.

Кандидат економічних наук, науковий співробітник Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Анотація. *В сучасних умовах розвитку світового господарства все більша увага приділяється інноваційному напрямку розвитку, який охоплює всі галузі і сфери економіки, створює передумови для розвитку постіндустріального суспільства. Передумовою цього процесу є сучасна науково-технологічна революція, яка забезпечує зростання продуктивності праці, прискорений розвиток науки, інформації та освіти.*

Науково-технічний прогрес передбачає інноваційний процес, тобто багатоступінний шлях від створення, впровадження до комерціалізації результатів наукової діяльності. Інноваційна діяльність означає поширення інновацій та результатів науково-технічного прогресу з метою задоволення нових потреб суспільства. Результатом такого процесу є інновація.

Хоча інноваційна практика існує багато тисячоліть, предметом спеціального наукового вивчення інновації стали лише у ХХ столітті. В еволюції формування системи знань про розвиток теорії інновацій, вчені [18] виділяють наступні значущі етапи: перша третина ХХ століття – формування фундаментальних основ теорії (період базисних інновацій у цій сфері наукового пізнання); друга третина ХХ століття – розвиток і деталізація базових інноваційних ідей попереднього періоду; із середини 1970-х років – новий теоретичний прорив, пов'язаний із хвилею епохальних і базисних інновацій у період становлення постіндустріального суспільства, з кінця ХХ століття – використання системного аналізу, дослідження національних інноваційних систем.

Ключові слова: *інновації, еволюція економічної теорії інновацій, постіндустріальна економіка, технологічний уклад, сучасні теорії економічного розвитку, національна інноваційна система, глобальна інноваційна система.*

Постановка проблеми. Наразі в більшості країн світу інноваційна парадигма є мейнстрімом та знаходиться в стадії свого розвитку. В сучасних умовах розвитку постіндустріального суспільства та переходу на новий рівень технологічного укладу, інноваційна діяльність починає відігравати одну з ключових ролей у побудові конкурентоспроможної економіки країни та стає одним з основних чинників підвищення її продуктивності. В сучасному економічному дискурсі все більший вплив на економічний розвиток мають саме інновації. Тому актуалізуються дослідження змісту теорій інноваційного розвитку в умовах глобалізації в ретроспективі та в умовах сьогодення.

Мета статті – вивчення та розкриття специфіки та еволюції різних теорій інновацій, систематизація їх основних положень, дослідження різних аспектів проблематики теорій інновацій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Еволюція теорій інноваційного розвитку розглядається в працях таких сучасних вітчизняних, серед яких Бажал Ю. М. [1; 2] Коломієць І. Ф., Гошовська Г. В. [10], Баранов О. Г. [3], Богашко О. Л. [4] і російських – Ко-

маров В. М. [11], Яковець Ю. В. [18], Халабуда Ю. В. [16] вчених. Інноваційні складові економічного розвитку вивчають в своїх працях такі українські вчені як Жихор О. Б. [9], Рожкова Т. С. [14] та інші. Питаннями циклічності економіки займаються такі вчені як Бажал Ю. В. [8], Глазьев С. Ю. [5], Гурієва Л. [7], Кондратьєв М. Д. [12]. Серед іноземних вчених, які вивчали концептуальні засади розвитку національних інноваційних систем необхідно назвати Р.Нельсона [21], Б. Лундвалла [22], С. Фрімена [19].

Основні результати дослідження. Інновація є однією з найважливіших категорій сучасної економічної парадигми. Вперше найбільш повну та різносторонню характеристику інноваціям дав Й. Шумпетер, який розглядав їх, [17] по-перше, як економічний вплив організаційної форми на трансформацію та диверсифікацію продукції, який перетворює цю продукцію з традиційної на нову. По-друге, він намагався розкрити сутність інновації з точки зору системної корисності, як нового процесу і нового результату. По-третє, розглядав інновацію з точки зору комбінації новим способом існуючих факторів виробництва. За Й. Шумпетером, інновації – не просто нововведення, а нова функція виробництва. Великі інновації викликають створення нових підприємств і нового устаткування, але не кожне нововведення, нове виробництво є інновацією [1]. Проте, пізніше, в трактуванні інновацій почали відокремлюватися різні нові підходи, які, в свою чергу, розподіляються на два головних напрями [16]. Згідно першого, поняття інновація стосується нового продукту, послуги, способу їх виробництва, нового в організаційній, науково-дослідній, фінансовій, соціальній та інших сферах. Тобто, інновація – це кінцевий результат творчого процесу, який втілюється у вигляді нового продукту, технології, методу тощо. Згідно другого, інновація розглядається не як результат, а як процес отримання цього результату, запровадження нових технологій, методів або удосконалення старих. Проте, незалежно від визначення інновацій, якій сутнісній характеристиці відводиться головна роль, незалежно від джерел та видів інновацій, в їх основі лежить нове, яке стосується кінцевої продукції, яка випускається, технології, що використовується тощо [16]. Але, варто зазначити, що активний розвиток досліджень в галузі теорії інновацій не призвів до втрати першочергового шумпетерівського розуміння інновацій як процесу оновлення та зміни економічного розвитку. Тобто шумпетерівський підхід до розуміння інновацій є базисним для різних теорій інновацій в рамках різних теоретичних напрямів сучасної економічної науки.

Отже, на початковому етапі формування інноваційної парадигми на початку ХХ ст. одним з ключових питань була проблеми циклів, яку вперше розкрив М. Туган-Барановський [2]. Він пов'язав причину економічних криз з особливостями відтворення основного капіталу та у своїй праці «Промислові кризи в сучасній Англії, їх причини і вплив на народне життя» доводить, що для подолання економічних криз пріоритетом має стати пошук ресурсів на розробку нових технологій та активних капітальних вкладень [10]. Як зазначає Ю. Бажал в своїй праці [2], М. І. Туган-Барановський проаналізував різні підходи до пояснення циклічного характеру розвитку виробництва і дійшов висновку, що перешкодою для безперервного розвитку виробництва є циклічні закономірності у відтворенні основного капіталу країни, які і породжують циклічність її розвитку. Протягом періоду економічного зростання споживання збільшується тому, що розширюється виробництво. Теорія циклу М. І. Туган-Барановського пояснює, чому існують окремі періоди, протягом яких спочатку нагромаджуються великі маси позичкового капіталу, які не знаходять собі застосування, а потім відбувається бурхливе їх інвестування [2].

Основоположником теорії інновацій є Й. Шумпетер, який у своїй науковій праці «Теорія економічного розвитку» (1911 р.) [17] сформулював цілісну теорію інноваційного розвитку, центральним місцем якої було введення економічної категорії «інновації» як

необхідної виробничої функції, зумовленої змінами факторів виробництва, ресурсів або їх комбінації [9]. Також він виокремив п'ять типів інновацій:

- 1) виробництво невідомого споживачам нової продукції, товару, послуги або продукту з якісно новими властивостями;
- 2) впровадження нового способу виробництва, в основу якого покладено нове наукове відкриття або новий підхід до комерційного використання продукції;
- 3) освоєння нового ринку збуту;
- 4) залучення нових матеріалів, видів сировини та її джерел, незалежно від того, існували ці джерела раніше чи ні;
- 5) впровадження нових або удосконалення старих форм організаційного та управлінського процесів [3].

Також Шумпетером була розроблена класифікація хвиль [17], що мали місце в історії людства і відомі як технологічні устрої, визначивши ключовий чинник кожної хвилі, що дав імпульс її поширенню. Основною причиною утворення довгих хвиль в економіці він вважав концентрацію важливих нововведень в окремих галузях, внаслідок чого від кожного нового базового нововведення утворюються вторинні нововведення, що вдосконалюють наявну продукцію, формуючи вторинну хвилю [10].

На переконання вчених [14], цикли довгої хвилі економічного розвитку і цикли технологічного розвитку перебувають у причинно-наслідковому зв'язку: кожен економічний спад та подальша депресія акселерували інноваційний процес, який потребував нових технологій і тим самим стимулював чергову хвилю технологічного підйому. При цьому кінець попередньої хвилі історичного розвитку є початком нової хвилі. Минула епоха не зникає безслідно – вона продовжує жити у вигляді техніки і технологій, культури та світогляду людей, які визначили раніше подальший вибір руху суспільства. Концепція «довгих інноваційних хвиль» була запропонована російським ученим М. Кондратьєвим [12], який на основі дослідженого статистичного матеріалу (від першої промислової революції до кінця ХХ ст.) описав розвиток світової економіки. Він обґрунтував, що довгі хвилі або великі цикли кон'юнктури, тривалістю в 40-60 років в економіці виявляються у по черговому підвищенні та зниженні ділової активності. Довгі хвилі в свою чергу складаються з двох фаз – фази піднесення і фази спаду. Фаза піднесення пов'язана з масовим впровадженням нових технологій, оновленням і збільшенням виробничих фондів, зародженням і розвитком нових галузей економіки. Нова хвиля настає тоді, коли екстенсивна фаза досягає максимуму, що пов'язане з моральним станом широко поширених технологій. Накопичення капіталу призводить до його відносного здешевлення, що робить рентабельним ризикові інвестиції в нову техніку і технології. Особливістю інноваційних хвиль є те, що кожний наступний період є якісно і кількісно відмінний від попереднього. Кондратьєв довів, що інноваційні хвилі зумовлені нерівномірністю НТП та його внеском в економічне зростання, чергуванням етапів поліпшення і вдосконаленням наявних технологій та етапів якісної зміни техніки. Довгі хвилі в економіці визначають не інновації – відкриття і винаходи, – а їх запровадження у практику. Розуміння механізму довгих хвиль в економіці дає можливість прогнозувати економічний розвиток на тривалий період. [12; 10]. Прикладне значення таких теорій знаходить свій розвиток в межах концепції технологічних укладів, доводить необхідність структурних інноваційних, технологічних змін для забезпечення довгострокового економічного розвитку країн та переходу їх на постіндустріальний шлях розвитку. Виходячи з теорії довгих хвиль М. Кондратьєва, ряд вчених [7; 13] детально дослідили зміст кожної хвилі – укладу та відмітили зростаючу тенденцію зміни потенціалу країни в процесі еволюції її технологічних укладів. З кожним новим тех-

нологічним укладом суттєво розширюється крива виробничих можливостей суспільства. Адже, внаслідок НТР відбувається зміна технологічного укладу. В найрозвинутіших країнах вже складається постіндустріальна «економіка знань» – технологічний уклад, в якому роль головного виробничого ресурсу відіграють знання й інформація. Наразі мова йде про формування шостого укладу економічної діяльності, перевагами якого є можливість досліджувати матеріали, перепроектувати системи виробництва і споживання для створення ресурсоефективної економіки та появи нового циклу глобальної економічної активності.

Поняття «технологічний уклад» обґрунтовано в роботах Ю. Бажала [8], С. Глазьева [5], Ю. Яковця [18] та інших вчених, які зробили вагомий внесок у розробку дослідження концепції техніко-економічної парадигми. Техніко-економічний уклад зумовлюється певними ключовими факторами та характером розвитку галузей виробництва протягом життєвого циклу цього укладу. Ключовими факторами є нові технології і засоби виробництва, які впливають на зміну структури витрат, створюють нові продукти, покращують якість традиційних товарів.

В будь-якій техніко-економічній системі, що перебуває в процесі певної трансформації, можна знайти елементи різних технологічних укладів. У зв'язку з цим важливою характеристикою національної економіки є її технічна багатокладність. Проте, чим вищий її рівень, тим нижча ефективність економіки [13]. В реальних економічних системах, як правило, виділяють провідний технологічний уклад, функціонування якого забезпечує відтворення даної системи і при зміні якого відбувається технологічний зсув. Кожен технологічний уклад породжує сукупності технологічних нововведень, які охоплюють різні галузі господарства, завдяки чому, розвиток та зміна технологічних укладів відбувається стрибкоподібно: нові технологічні принципи швидко охоплюють всі галузі господарства, витісняючи елементи попередніх технологічних укладів.

Теорія великих циклів економічної кон'юнктури Й. Шумпетера знайшла своє продовження в роботі К. Фрімена «Економічна теорія промислових інновацій» [19], в якій були розвинуті положення теорії послідовних індустріальних революцій, розширено та дороблено список технологічних революцій, запропонований Й. Шумпетером, та описані найважливіші інновації, які є характерними для кожної з хвиль Кондратьєва. К. Фрімен пов'язує причини довгих хвиль з результатом впровадження радикальних нововведень та з процесом розширення, тобто дифузії технологічної парадигми від декількох лідируючих секторів до всієї економічної системи. Він акцентує увагу на тому, що широке розповсюдження технологій стає можливим у результаті соціальних та інституціональних змін: кооперації і конкуренції в підприємницькому секторі, організації науково-дослідної діяльності, національних і міжнародних режимів економічного регулювання [4].

Також, в роботі Г. Менша «Технологічний пат: інновації долають депресії» [20]. теорія інновацій Й. Шумпетера дістала свій подальший розвиток. Він вважав, що нововведення є переверотом у виробництві, базисні інновації «приходять групами або хвилями і перебувають у безпосередньому зв'язку з кризовими явищами або процвітанням економіки» [4]. Вчений виділив такі групи нововведень: базисні; такі, що поліпшують; і псевдоінновації. Базисні інновації поділяються на технологічні, що утворюють нові галузі і ринки, а за допомогою нетехнологічних відбуваються зміни в культурі, управлінні, суспільних послугах. На думку вченого, між нововведеннями існує конкуренція за ресурси. На його думку, кризові явища пояснюються саме тим, що не вистачає базових інновацій і відсутні умови для розвитку науки. Він наголошує на необхідності усунення перешкод для введення інновацій шляхом участі держави у здійсненні проектів нововведення задля компенсації ризику [10].

Наступний етап еволюції інноваційної теорії характеризується як формуванням техніко-економічної парадигми економічного розвитку, включаючи фактор технологій в неокласичні моделі зростання – дослідження Р. Солоу, П. Кобба, Х. Дугласа, Я. Тінбергена, Г. Менша, Б. Твісса, Е. Менсфілда та ін., основною ідеєю яких було те, що технологічні зміни є провідним фактором довгострокового економічного зростання, так і стрімким збільшенням кількості досліджень з інноваційної теорії, появою нових ідей, пов'язаних з:

- розвитком моделей з ендегенним науково-технічним прогресом Н. Калдор, П. Ромер, К. Джонс, К.Ерроу, Р. Лукас, Т. Шульц;
- імітаційних моделей економічного та науково-технічного розвитку – Дж. Форрестер, Д. Х., Д. П. Медоузи, використання яких дозволило розробити сценарії науково-технічного та економічного розвитку для різних країн світу;
- технократичних теорій економічного розвитку – Дж.Фурастьє, Р. Кларк, Ф. Штерберг, в яких визначались закономірності економічного розвитку в залежності від розвитку науки і техніки;
- соціально-психологічної концепції – Х. Барнет, Є. Вітт, Е. Денісон, які розглядали творчу особистість як носій інновацій;
- концепції підприємницької природи інновацій – П. Друкер, який обґрунтував концепцію побудови нового типу інноваційної економіки;
- теорії дифузії інновацій – Т. Хагерstrand, який розробив першу модель дифузії інновацій в регіональному аспекті та довів, що саме дифузія інновацій призводить до змін у просторовому розвитку, П. Хагет, який визначив стадії дифузії інновацій, Е. Роджерс, який вперше об'єднав наявні теорії дифузії інновацій та виділив аспекти власної теорії, Е. Менсфілд, Р. Фостер описали процес дифузії інновацій за допомогою нелінійної кривої;
- теорії, в яких освіта є фактором зростання – А. Яффе, Дж. Лернер, С. Штерн виявили, що одним з чинників економічного зростання є спеціальна освіта, А. Арора, А. Гамбарделла виділяють наявність високоосвічених фахівців як основний чинник економічного розвитку;
- теорії, в яких досліджується роль інновацій – Б. Твісс підкреслював суть нововведень як процесу, в якому винахід набуває економічного змісту;
- сучасні теорії регіональних інновацій – Ф. Перру, Ж.Будвіль, П. Потье, Дж. Фрідман, які на основі теорії дифузії інновацій побудували концепцію полюсів зростання та теорію центр-периферія;
- теорій трансформації суспільства – Д. Белл, О. Тоффлер, Е. Масуда, А. Турен доводили, що економічні закони формуються під впливом науки і техніки, а економічний розвиток є відображенням науково-технічного розвитку, З. Бжезинський, який довів в рамках теорії технократичного суспільства, основним фактором економічного розвитку є техніка, інновації у промисловості.

В цілому ендегенні теорії вивчають внутрішні джерела зростання економік. В даних моделях як ендегенний фактор розглядається технічний прогрес. З точки зору типів ресурсів, які використовуються для приросту знань, виділяють наступні [11]: наукові дослідження та розробки, розвиток та виробництво технологій, навчання, діяльність, направлена на розвиток людини, навчання на практиці. В цілому, моделі ендегенного економічного зростання розділяють на декілька груп:

- а) моделі, в яких представлено виробництво інновацій як продукту, який виробляється процесом НДДКР,
- б) діяльність, яка спрямована на саму людину, збільшує людський капітал,
- в) моделі навчання на практиці (learning-by-doing);

- г) моделі міжнародної торгівлі та розповсюдження технологій;
- д) моделі технічного прогресу та населення;
- е) моделі нерівності та економічного зростання;
- ж) моделі політики та економічного зростання [11].

З середини 90-х рр. ХХ ст. при дослідженні інноваційної парадигми використовується системний аналіз. Розглядаються все складніші інноваційні системи національного, регіонального та глобального рівнів.

Національна інноваційна система є якісно новим явищем, яке формувалося під впливом перетворення науки та технологій на головний фактор економічного розвитку. Дане явище є об'єктивно необхідною формою реалізації НТР, враховуючи той факт, що при її функціонуванні впровадженням інновацій займаються окремі фірми, інституції тощо і тому відбувається створення єдиного комплексу розробки, впровадження, оновлення, використання техніки та технологій в межах країни. Концепція національної інноваційної системи (НІС) розроблялася з середини 1980-х рр. англійським економістом К. Фріменом [19], шведським вченим Б. Лундваллом [22] та американським професором Р. Нельсоном [21]. Проте, дослідження названих авторів відрізняються за своїми напрямками та завданнями: К. Фрімен виділяє інституційний контекст інноваційної діяльності, Б. Лундвалл вивчає особливості НІС, а Р. Нельсон робить акцент на питаннях наукової та технологічної політики.

Незважаючи на дещо різні підходи основоположників до концепції НІС, і враховуючи структурний підхід до поняття систем, можна дати наступне визначення даної категорії. Національна інноваційна система – це сукупність взаємопов'язаних елементів – приватні компанії, університети, державні лабораторії, технопарки тощо, що здійснюють виробництво і комерційну реалізацію наукових знань і технологій в національних межах, які взаємодіють за допомогою правових, фінансових та соціальних інститутів з метою отримання нових продуктів, технологій, послуг для задоволення потреб особистості та суспільства. Національні інноваційні системи різних країн істотно відрізняються одна від одної, оскільки їх розвиток залежить від певних факторів і особливостей, що визначають напрями еволюції інноваційної активності, унікальних для кожної держави – розмір країни, наявність природних ресурсів, географічне положення, клімат, особливості розвитку економічного середовища, підприємницька активність. Кожна НІС характеризується певною структурою і стабільністю інституційної взаємодії. Принципові зміни в структурі системи відбуваються рідко, що не виключає постійне удосконалення її кількісних елементів. До них належать: кількість учасників інноваційного процесу, обсяги і структура фінансових, кадрових і матеріальних ресурсів; результати інноваційної діяльності у вигляді патентів, нових товарів, технологій, наукових публікацій; співвідношення державного і приватного фінансування досліджень та розробок.

Отже, виходячи із структурного підходу, що застосовується в даному дослідженні для аналізу НІС, можемо визначити основні її структурні елементи. Для цього зазначимо, що згідно з О.Г. Голіченко [6], НІС країни повинна складатися з сукупності певних середовищ:

- дослідницьке середовище, яке має необхідну кваліфікацію і стимули для співробітництва з підприємницьким середовищем;
- підприємницьке конкурентне середовище, суб'єкти якого мають стратегічне мислення (стимули до інновацій), здібності до навчання, абсорбації та адаптації знань;
- механізм взаємодії попередніх двох середовищ (з необхідними інституційними надбудовами та зворотними зв'язками), який організує, з одного боку, трансфер, розподіл і трансформацію знань в передконкурентні технології для підприємницького середовища,

а з іншого боку, орієнтацію дослідницького середовища на задоволення виникаючих інноваційних потреб розвитку виробництва.

В даному контексті, спираючись на дослідження теорії систем, структурного підходу, концепцій НІС, робіт з аналізу розвитку процесів інтеграції та співробітництва у інноваційній сфері, нами визначені наступні характеристики процесу структурної кооперації національно-технологічної та інноваційної сфер країн в умовах глобалізації інноваційної діяльності:

- 1) взаємозалежність на всіх рівнях структури НІС;
- 2) взаємодоповнення національних науково-технологічних потенціалів;
- 3) взаємопереплетення організаційно-правових систем державного регулювання і фінансування науково-технологічної та інноваційної політики країн;
- 4) створення, посилення інноваційних виробничих зв'язків між відповідними структурами НІС країн;
- 5) поглиблення спеціалізації і кооперації у сфері НДДКР, інноваційного і виробничого процесів з метою взаємодоповнення на міжнародному ринку технологій;
- 6) взаємопроникнення структур країн-учасниць, що відповідають за генерацію знань;
- 7) створення цілісної інноваційної системи країн-учасників для успішної взаємодії у глобальному інноваційному середовищі.

Глобальна інноваційна система пов'язана з інноваційними процесами структури національної інноваційної системи (НІС) в національних економіках, оскільки поширення і глибина інноваційних перетворень у реальному секторі економіки, розвиток всіх структурних елементів НІС держави, визначають її конкурентоспроможність, тобто, зумовлюють здатність країни залучатися до процесу інтернаціоналізації та глобалізації інноваційної діяльності. В глобальному науково-технологічному середовищі головну роль виробника нових технологій, знань та інновацій відіграють саме НІС. Інтеграція національних суб'єктів інноваційної діяльності до глобальної інноваційної системи дозволяє реалізувати інтереси держави, забезпечує розвиток та поглиблення міжнародного науково-технологічного та інноваційного співробітництва. З другого боку, глобальна інноваційна система впливає на формування національної інноваційної системи країни та її конкурентоспроможність. Таким чином, конкурентне положення країни у глобальній системі інновацій пов'язано з вибором ефективного механізму інтеграції її інноваційної системи до глобальної.

Таким чином, ефективне впровадження результатів інноваційної діяльності значною мірою стає можливим за умови тісної взаємодії національних потенціалів, ресурсів різних країн, спільного розв'язання завдань економічного розвитку на глобальному рівні. Це втілюється у процесі формування глобальної інноваційної системи, яка на сучасному етапі характеризується певними тенденціями, серед яких основною є функціонування світового ринку технологій, якому властиві найбільша інтенсивність розвитку і високий ступінь монополізації. Використання досягнень «інформаційної економіки» відкриває нові можливості у сфері проведення спільних досліджень на всіх рівнях. Наукові співтовариства промислово-розвинених держав і країн, що розвиваються, дедалі більше орієнтуються на проведення спільних НДДКР. Також існуванню глобальної інноваційної системи слугують спеціальні міжнародні програми, які інтегрують у процес досліджень та реалізації винаходів університети, науково-дослідні центри та промислові фірми різних країн.

Необхідність аналізу все складніших процесів та явищ, посилення системної та мережевої взаємодії зумовлюють особливу увагу проблемам розвитку, категоріальної ви-

значеності поняття глобальних інноваційних мереж, які впливають на національну й регіональні інноваційні системи та являють собою «вузли», які пов'язують регіональні і національні інноваційні системи по всьому світі і, відповідно, різні структурні елементи науково-технологічної діяльності: інноваційні підприємства, університети, науково-дослідні інститути, дослідників, урядові заклади. Саме за допомогою інноваційних мереж ТНК прагнуть максимізувати передачу інновацій та знань, які знаходяться в НІС. Крім того, співробітництво в рамках інноваційних мереж допомагає становленню тісних взаємозв'язків з споживачами інноваційної продукції, впровадження її на найбільш перспективні ринки.

Висновки. Підхід, запропонований Й. Шумпетером, який започаткував інноваційний дискурс, є цілісною теорією, в якій розкривається зміст категорії інновація, розглядається хвилеподібність економічного розвитку та роль інновацій в цьому процесі, не втрачає своєї актуальності та є базисним для різних теорій інновацій.

Зокрема, сучасна теорія технологічних укладів є продовженням теорії інновацій та бізнес-циклів Й. Шумпетера і доводить необхідність структурних технологічних та інноваційних змін в країні для переходу на постіндустріальний тип розвитку.

Сучасний інноваційний дискурс збагатили теорії, в яких технології та інновації розглядаються як фактор економічного зростання, також ендогенні моделі розвитку, технологічні теорії і теорії трансформації суспільства, концепції дифузії інновацій тощо.

При формуванні сучасної інноваційної парадигми наприкінці ХХ ст. використовується структурний аналіз та теорія систем, за допомогою яких сформульовано концепцію національної системи країни та існує можливість для аналізу структурних елементів таких систем, принципи їх взаємодії та фактори впливу на діяльність елементів НІС.

Інтеграція національних суб'єктів інноваційної діяльності до глобальної інноваційної системи дозволяє реалізувати інтереси держави, забезпечує розвиток та поглиблення міжнародного науково-технологічного та інноваційного співробітництва. З другого боку, глобальна інноваційна система впливає на формування національної інноваційної системи країни та її конкурентоспроможність. Таким чином, конкурентне положення країни у глобальній системі інновацій пов'язано з вибором ефективного механізму інтеграції її інноваційної системи до глобальної.

Список використаної літератури

1. Бажал Ю. Інноваційна теорія економічної політики / Ю. Бажал // Економіка Радянської України. – 1991. – № 3. – С. 11-21.
2. Бажал Ю. М. Інноваційна теорія економічного розвитку: М. Туган-Барановський, Й Шумпетер і проблеми перехідної економіки України / Ю. Бажал // Наукові записки. – 2000. – Том 18. Економічні науки. – С. 3-7.
3. Баранов О. Г. Інноваційні теорії: представники і проблеми структуризації / О. Г. Баранов // Історія народного господарства та економічної думки України. – 2009. – Вип. 42. – С. 45-56.
4. Богашко О. Л. Еволюція теоретичних підходів до інноваційного розвитку в економічній науці / О. Л. Богашко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2013. – № 2 [22]. – С. 23-29.
5. Глазьев С. Ю. Экономическая теория технического развития: монография / Глазьев С. Ю. – М. : Наука, 1990. – 232 с.
6. Голиченко О. Г. Национальная инновационная система России и основные направления ее развития / Голиченко О. Г. // Инновации. – 2003. – № 6 (63). – С. 26-32.

7. Гуриева Л. Концепция технологических укладов / Гуриева Л. // Инновации. – 2004. – № 10 (77). – С.70-71.
8. Економічна оцінка державних пріоритетів технологічного розвитку / [Бажал Ю. М., Одотюк І. В., Александрова В. П. та ін..] ; за ред. Ю. М. Бажала. – К. : Ін-т економ. прогнозів., 2002. – 320 с. (С. 24-25.)
9. Жихор О.Б. Роль теорії інновацій та інноваційного розвитку у формуванні регіональної інноваційної політики / О. Б. Жихор // Економіка промисловості. – 2009. – № 1. – С. 132-137.
10. Коломієць І. Ф. Еволюція теорій інноваційно-технологічного розвитку в ретроспективній оцінці / І. Ф. Коломієць, Г. В. Гошовська // Регіональна економіка. – 2014. – № 2. – С. 178-186.
11. Комаров В. М. Основные положения теории инноваций / В. М. Комаров. – М. : Издат. дом «Дело» РАНХиГС, 2012. – 190 с.
12. Кондратьев Н. Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения / Н. Д. Кондратьев. – М. : Экономика, 2002. – С. 282-283, 320-321.
13. Оболенский В. Технологическое соперничество на мировом рынке / Оболенский В. // Мировая экономика и международные отношения. – 2003. – № 7. – С. 3-12.
14. Рожкова Т.С. Інноваційні складові економічного розвитку країни / Т. С. Рожкова // Сучасні питання економіки і права. – 2012. – № 1. – С. 41-45.
15. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент: учебник / Фатхутдинов Р. А. – [2-е изд.]. – М. : Бизнес-Школа «Интел-Синтез», 2000. – 600 с.
16. Халабуда Ю. Э. О сущности и содержании основных категорий теории инноваций / Ю. Э. Халабуда // Вопросы экономики и права. – 2011. – № 1. – С. 16-20.
17. Шумпетер Й. Теория экономического развития [исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредиты, проценты и циклы конъюнктуры] / Й. Шумпетер. – М. : Прогресс, 1982. – 453 с.
18. Яковец Ю. В. Эпохальные инновации XXI века : монографія / Яковец Ю. В. – М. : Экономика, 2004. – С. 86.
19. Freeman C. The Economics of Industrial Innovation / Freeman C., Soete L. – [3-d edition]. – L. : Pinter, 1997. – 256 p.
20. Mensch G. Stalemate Technology: Innovation Overcome the Depression. – Cambridge, Mass., 1979. – 279 p.
21. National Innovation Systems. A Comparative Analysis / Nelson R. (ed.). – Oxford : Oxford University Press, 1993. – 560 p.
22. National Systems of Innovation: Towards a theory of Innovation and Interactive Learning / Lundvall B-A. (ed.). – L. : Pinter Publishers, 1992.

FORMATION INNOVATIVE PARADIGM: RETROSPECTIVE AND PRESENT

Rylach N. M.

PhD, researcher at the Institute of International Relations of Kyiv National Taras Shevchenko University.

Abstract. *In the current conditions of the world economy, an increasing emphasis on the innovative direction of development, covering all sectors of the economy, a prerequisite for the development of post-industrial society. A prerequisite for this process is the modern scientific and technological revolution that provides productivity growth, accelerated development of science and education.*

Scientific and technical progress provides innovative process that is multi-path of development, implementation to the commercialization of science. Innovation activity means innovation

and dissemination of scientific and technological progress to meet the changing needs of society. The result of this process is an innovation.

Although innovative practice is thousands of years, the subject of special scientific study innovations were only in the XX century. In the evolution of forming a system of knowledge about the development of innovation theory, scientists [18] are the following important steps: the first third of the twentieth century – the formation of the fundamentals of the theory (the period of basic innovation in this area of scientific knowledge); the second third of the twentieth century – the development of basic and detail the innovative ideas of the previous period; since the mid-1970s – a new theoretical breakthrough associated with a wave of epochal and basic innovations in the period of post-industrial society of the late twentieth century – the use of systems analysis, the study of national innovation systems.

Key words: *innovation, the evolution of the economic theory of innovation, post-industrial economy, technological way, the modern theory of economic development, national innovation system, the global innovation system.*

References

1. Bazal Y. Innovaziynna teoriya ekonomichnoi politiki / Y. Bazal // Ekonomika Radyanskoji Ukraini. – 1991. – № 3. – S. 11-21.
2. Bazal Y. M. Innovaziynna teoriya ekonomichnogo rozvitku : M. Tugan-Baranovskiy, J. Shumpeter i problemi perehidnoyi ekonomiki Ukraini / Y. Bazal // Naukovi zapiski. – 2000. – Tom 18. – Ekonomichni nauki. – S. 3-7.
3. Baranov O. G. Innovaziini teorii: predstavniki I problimi strukturisazii / O. G. Baranov // Istoriya narodnogo gospodarstva ta ekonomichnoi dumki Ukraini. – 2009. – Vip. 42. – S. 45-56.
4. Bogasko O. L. Evoluziya teoretichnich pidchodiv do innovaziinogo rozvitku v ekonomichnii nauzi // Visnik Berdyanskogo universitetu menedzmentu i biznesu. – 2013. – № 2 [22]. – S. 23-29.
5. Glaziev S.Y. Ekonomicheskaya teoriya technicheskogo razvitiya: monografiya / S.Y. Glaziev – M. : Nauka, 1990. – 232 s.
6. Golichenko O. G. Nazionalnaya sistema Rosii I osnovnie napravleniya ee razvitiya / O. G. Golichenko // Innovazii. – 2003. – № 6 (63). – S. 26-32.
7. Gurieva L. Konzepziya technologicheskikh ukladov / L. Gurieva // Innovazii. – 2004. – № 10 (77). – S.70-71.
8. Ekonomicheskaya ozinka derzavnich proritativ technologichnogo rovvitku / [Bazal Y. M., Odotuk I. V., Aleksandrova V. P. ta in.] ; za red. Y. M. Bazala. – K. : In-t ekonom. prognozuv., 2002. – 320 s. (S. 24-25.)
9. Zichor O.B. Rol teorii innovazii ta innovaziinogo rozvitku u formuvanni regionalnoi innovaziinoi politiki / O. B. Zichor // Ekonomika promislivosti. – 2009. – № 1. – S. 132-137.
10. Kolomiez I. F. Evoluziya teorii inovaziino-technologichnogo rozvitku v retrospektivniy izinzi / I. F. Kolomiez, G. V. Goshovska // Regionalna ekonomika. – 2014. – № 2 – S. 178-186.
11. Komarov V. M. Osnovnie polozeniya teorii innovaziy / V. M. Komarov. – M. : Izdat. dom «Delo» RANChiGS, 2012. – 190 s.
12. Kondratiev N. D. Bolshie zikli konunkturi I teoriya predvideniya / N. D. Kondratiev. – M. : Ekonomika, 2002. – S. 282-283, 320-321.
13. Obolenskiy V. Technologicheskoe sopesnochestvo na mirovom rinke / V. Obolenskiy // Mirovaya ekonomika I mezhdunarodnie otnosheniya. – 2003. – № 7. – S. 3-12.
14. Rozkova T. S. Innovaziini skladovi ekonomichnogo rozvitku kraini / T. S. Rozkova // Suchasni pitannya ekonomiki i prava. – 2012. – №.1. – S. 41-45.
15. Fatchutdinov R.A. Innovazionniy menedzment: uchebnik / Fatchutdinov R. A. – [2-e izd.]. – M. : Biznes-Shkola «Intel-Sintez», 2000. – 600 s.
16. Chalabuda Y. E. O suznosti I soderezanii osnovnich kategoriy teorii innovaziy / Y. E. Chalabuda // Voprosi ekonomiki I prava – 2011. – № 1. – S. 16-20.
17. Shumpeter J. Teoriya ekonomicheskogo razvitiya [issledovanie predprinimatelskoy pribili, kapitala, krediti, procenti i zikli konunktury] / J. Shumpeter. – M. : Progress, 1982. – 453 s.
18. Yakovez Y. V. Epochalnie innovazii XXI veka: monografiya / Yakovez Y. V. – M. : Ekonomika, 2004. – S. 86.
19. Freeman C. The Economics of Industrial Innovation / Freeman C., Soete L. – [3-d edition]. – L. : Pinter, 1997. – 256 p.

20. Mensch G. Stalemate Technology: Innovation Overcome the Depression. – Cambridge, Mass., 1979. – 279 с.
21. National Innovation Systems. A Comparative Analysis / Nelson R. (ed.). – Oxford : Oxford University Press, 1993. – 560 p.
22. National Systems of Innovation: Towards a theory of Innovation and Interactive Learning / Lundvall B.-A. (ed.). – L. : Pinter Publishers, 1992.

ФОРМИРОВАНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ ПАРАДИГМЫ: РЕТРОСПЕКТИВА И СОВРЕМЕННОСТЬ

Рылач Н. М.

Кандидат экономических наук, научный сотрудник Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

Аннотация. *В современных условиях развития мирового хозяйства все большее внимание уделяется инновационному направлению развития, которое охватывает все отрасли и сферы экономики, создает предпосылки для развития постиндустриального общества. Причиной этого процесса является современная научно-технологическая революция, которая обеспечивает рост производительности труда, ускоренное развитие науки, информации и образования.*

Научно-технический прогресс предполагает инновационный процесс, то есть многоэтапный путь от создания, внедрения и коммерциализации результатов научной деятельности. Инновационная деятельность означает распространение инноваций и результатов научно-технического прогресса с целью удовлетворения новых потребностей общества. Результатом такого процесса является инновация.

Хотя инновационная практика существует многие тысячелетия, предметом специального научного изучения инновации стали только в XX веке. В эволюции формирования системы знаний о развитии теории инноваций, ученые [18] выделяют следующие значимые этапы: первая треть XX века – формирование фундаментальных основ теории (период базисных инноваций в этой сфере научного познания) вторая треть XX века – развитие и детализация базовых инновационных идей предыдущего периода; с середины 1970-х годов – новый теоретический прорыв, связанный с волной эпохальных и базисных инноваций в период становления постиндустриального общества, с конца XX века – использование системного анализа, исследования национальных инновационных систем.

Ключевые слова: *инновации, эволюция экономической теории инноваций, постиндустриальная экономика, технологический уклад, современные теории экономического развития, национальная инновационная система, глобальная инновационная система.*